

แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและทุกคนในสังคม

ธนายศ ธนชิตี¹

บทนำ

ปัจจุบันนานาประเทศทั้งที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศที่ด้อยพัฒนาต่างให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของคนในประเทศ และส่วนมากได้มีบทบัญญัติหรือมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติที่ได้มีมติให้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ในการประกาศปฏิญญาสากลนี้มีข้อกำหนดใหญ่ไว้ด้วยกัน 30 ข้อ สารสำคัญของบางส่วนของประกาศฉบับนี้ ได้แก่...มนุษยชาติมีสิทธิได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเสมอกัน จะมีการใช้ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกิดการกีดกันสิทธิไม่ได้ มีสิทธิในกิจส่วนตัว การสมรส ครอบครัว ทรัพย์สิน เคหะสถาน และชื่อเสียงเกียรติยศ มีสิทธิในศาสนา การแสดงความคิดเห็นและแสดงออก มีสิทธิในการได้รับบริการอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง มีสิทธิในการประกอบอาชีพ ค่าตอบแทนการพักผ่อน มีสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเลือกศึกษาและการมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงการคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรม วรรณกรรม ศิลปะและนวัตกรรม โดยจะต้องใช้สิทธิและเสรีภาพตามข้อกำหนดแห่งกฎหมายและปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม...(United Nations, 2003a)นอกจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวแล้ว องค์การสหประชาชาติยังได้ประกาศสิทธิของมนุษย์ในอีกหลายกลุ่ม ซึ่งคนพิการก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงการได้รับโอกาสและการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนปกติ โดยได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการขึ้น เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2518 (ธนายศ ธนชิตี, 2549 : 2)

ในส่วนของประเทศไทยนั้นได้มีรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิของคนไทยทุกคนบนแนวทางแห่งสิทธิมนุษยชนที่คำนึงถึงความเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2540 นั้น ได้ให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนและที่สำคัญเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และเป็นการสานต่อจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ปี พ.ศ.2534 ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการใน 4 ด้าน คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม ซึ่งมาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายหรือสุขภาพจะกระทำมิได้ มาตรา 55 บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา 80 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องสงเคราะห์ผู้พิการหรือทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้...จากสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้รัฐต้องจัดสวัสดิการสาธารณะแก่ทุกคนในสังคม และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของไทยต่างก็พยายามที่จะให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไปมากขึ้น

บทความนี้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมของประเทศไทยในมุมมองด้านกฎหมาย และการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำและดูแลระบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการ โดยได้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยเรื่อง “สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม” ที่ผู้เขียนเป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มอบหมายให้ดำเนินการ ทั้งนี้ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดทำและให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนที่เหมาะสมของประเทศไทยต่อไป

1. การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม

1.1 การดำเนินการด้านกฎหมาย

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมและจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการและคนในสังคม ดังนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2542) ว่าด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพและคนชรา ปี พ.ศ.2548 ที่กำหนดให้อาคารที่จะปลูกสร้างใหม่ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุในอาคารด้วย ถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปลูกสร้าง จะเห็นได้ว่านอกจากกฎหมายจะครอบคลุมการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการแล้วยังครอบคลุมถึงคนทุกคนในสังคมอีกด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เด็ก และสตรีมีครรภ์ ดังนั้น การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกจึงไม่ได้เน้นการจัดทำสำหรับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการจัดทำเพื่อการใช้งานร่วมกันสำหรับทุกคนในสังคม (Universal Used) การออกกฎหมายว่าด้วยการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครอบคลุมสำหรับทุกคนนั้นเป็นการออกกฎหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามข้อที่ 9 ของมติที่ประชุมคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก สหประชาชาติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549) ที่มีมติขยายทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก จากเดิมปี พ.ศ.2536-2545 ออกไปอีกหนึ่งทศวรรษ คือ พ.ศ.2546-2555 และกำหนดกรอบการปฏิบัติงานแห่งสหประชาชาติจากทะเลสาบบิวา ในข้อที่ 9 ที่ให้การรับรองแนวคิดการออกแบบที่เป็นสากลและมีลักษณะบูรณาการสำหรับพลเมืองทุกคน ซึ่งจะประหยัดต้นทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการในด้านต่างๆ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำและดูแลระบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดทำและให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมพบว่า มีหลายหน่วยงานและหลายองค์กรที่มีหน้าที่ในการจัดทำและให้บริการ ดังนี้

1.2.1 สิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคล เน้นในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคล ได้แก่ กายอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพแก่คนพิการทุกประเภท มีหลายหน่วยงานที่อยู่ในส่วนกลาง ซึ่งรับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือ (เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม) และหน่วยงานที่

อยู่ในเขตการปกครองท้องถิ่น (เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด สำนักงานศึกษาธิการเขตและจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์ประจำจังหวัดและอำเภอ สาธารณสุขจังหวัดและอำเภอ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล) นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและองค์กรอิสระต่างๆ ได้แก่ สมาคมคนพิการทุกประเภท ศูนย์สิทธิฯ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ องค์กรทหารผ่านศึก

1.2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมส่วนมากอยู่ในเขตการปกครองส่วนกลางของประเทศ (เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง) และอีกส่วนหนึ่งอยู่ในเขตการปกครองท้องถิ่น (เช่น สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดต่างๆ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล) หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นมีหน้าที่ในการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะสำหรับคนพิการรวมทั้งคนในสังคม ซึ่งจะต้องยึดกฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2542) เกี่ยวกับการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและกฎกระทรวงมหาดไทย ปี พุทธศักราช 2548 เกี่ยวกับการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพและคนชราในการควบคุมดูแลการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมสำหรับคนพิการและคนในสังคมในเขตการปกครองที่รับผิดชอบ โดยสถาปนิกและวิศวกรที่สังกัดหน่วยงานดังกล่าว จะต้องมีหน้าที่ในการตรวจแบบอาคารและควบคุมการก่อสร้างให้เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทยปี 2548 ส่วนการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ได้แก่ ทางเดินเท้า ทางลาด สวนสาธารณะ หอสูบน้ำสาธารณะ และถนนหนทางต่างๆ องค์กรบริหารส่วนกลาง องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง และองค์กรบริหารส่วนตำบล จะต้องรับผิดชอบในการจัดทำและปรับปรุงให้มีมาตรฐาน ใช้อำนวยต่อการใช้งานของคนพิการและคนในสังคม ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น ปี 2542 ที่กำหนดให้เทศบาลทุกระดับมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ เทศบาลทุกระดับต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ปี พ.ศ.2543 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่ในการจัดทำและบำรุงระบบทางบก ทางน้ำ สุขาสาธารณะ การขนส่งมวลชนและการวิศวกรรมจราจร และสวนสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากภาครัฐที่มีการดำเนินการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะแล้วยังมีหน่วยงานเอกชน ได้แก่ บริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด องค์กรขนส่งมวลชนกรุงเทพ การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะอีกด้วย

1.3 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการได้รับและการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมของคนพิการ ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทความพิการได้ดังนี้

1.3.1 คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการมองเห็นส่วนมากมีความคิดเห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะยังไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะสภาพของทางเดิน ทางลาดที่ไม่ได้มาตรฐาน ห้องสุขา ห้องน้ำ ลิฟต์ มีจำนวนน้อยไม่ได้มาตรฐาน ไม่เอื้อต่อการใช้งานจริง นอกจากนี้ รถโดยสารสาธารณะและโทรศัพท์สาธารณะยังไม่เอื้อต่อการใช้งานของคนพิการทางการมองเห็น จึงต้องการให้มีเสียงเตือนและปุ่มอักษรเบรลล์

1.3.2 คนพิการทางการได้ยิน คนพิการทางการได้ยินส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะที่ยังมีสภาพไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในเรื่องของระบบการสื่อสาร ซึ่งคนพิการทางการได้ยินต้องการรับข่าวสารใน

รูปของสื่อที่เป็นภาษามือและสัญลักษณ์ เช่น ป้าย ข้อความ ภาพ อักษรวิ่งบอกข่าวสารในสถานที่ต่างๆ สัญลักษณ์ต่างๆ สัญลักษณ์ไฟเตือน นอกจากนี้ ข่าวสารสาธารณะที่แพร่ภาพผ่านโทรทัศน์ยังมีคำบรรยายใต้ภาพหรือจอคำภาษามือที่ไม่ครอบคลุมทุกช่องสถานี และไม่ครอบคลุมเวลาของการแพร่ภาพทั้งหมด รวมทั้งรถโดยสารสาธารณะก็ยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อการเดินทางของคนพิการทางการได้ยิน

1.3.3 คนพิการทางการเคลื่อนไหว คนพิการทางการเคลื่อนไหวส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องเกี่ยวกับกายอุปกรณ์บางชนิด ไม่ค้ำยัน รถวีลแชร์ มีคุณภาพต่ำ อายุการใช้งานน้อย ทำให้สิ้นเปลืองค่าซ่อมบำรุง ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะก็เช่นกันยังไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคม ได้แก่ ทางลาด ทางเดิน สะพานลอยข้ามถนน ลิฟต์ ห้องสุขา ที่ยังมีน้อย ไม่ได้มาตรฐาน และไม่เอื้อต่อคนพิการทางกายโดยเฉพาะผู้ใช้วีลแชร์ ตลอดจนรถโดยสารสาธารณะที่ยังไม่เหมาะสมกับคนพิการที่ใช้วีลแชร์ คนพิการทางกายต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งจัดทำและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพเหมาะสมกับการใช้งานในสภาพที่เป็นจริงของคนพิการทางกาย

1.3.4 คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมส่วนมากสามารถใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้เหมือนคนทั่วไป ยกเว้นกรณีที่มีความพิการซ้ำซ้อน

1.3.5 คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ส่วนมากอยู่ในการดูแลของผู้ปกครองและครอบครัว ซึ่งจะได้รับการอำนวยความสะดวกและการดูแลในการดำรงชีวิตจากผู้ปกครองและครอบครัว ทำให้ไม่มีปัญหา ยกเว้นถ้าอยู่เพียงลำพังและมีความพิการซ้ำซ้อน

2. แนวทางการจัดทำและให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม

สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนพิการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมต่างๆ อันจะนำไปสู่การยอมรับทางสังคมเช่นเดียวกับคนทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, A.H., 1970 : 11-12) ด้านความต้องการทางสังคม (Social needs) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทุกประเภท โดยจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของผู้พิการเพื่อการดำรงชีวิต การศึกษาและการประกอบอาชีพ รวมทั้งให้คนพิการสามารถอยู่ร่วมกับคนทั่วไปในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งมีแนวทางต่อไปนี้

2.1 พัฒนามาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลสำหรับคนพิการ

รัฐควรปรับปรุงในเรื่องของมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลให้มีประสิทธิภาพการใช้งานที่สอดคล้องกับความต้องการและลักษณะความพิการของคนพิการอย่างแท้จริง แนวทางการพัฒนามาตรฐานนั้นรัฐต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ ศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ องค์การทหารผ่านศึก และมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนและผลิตกายอุปกรณ์ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อพัฒนามาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลให้มีประสิทธิภาพในการใช้งานมากขึ้น

2.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกคนในสังคม

ภาครัฐซึ่งรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ ทางลาด ทางเดิน สะพานลอย ลิฟต์ ห้องสุขา โทรศัพท์สาธารณะ ป้ายเตือนและป้ายบอกทาง ที่พักคอยรถประจำทาง และบริการสาธารณะ เช่น รถประจำทาง รถไฟฟ้าบนดิน รถไฟฟ้าใต้ดิน รถไฟ รถให้บริการสาธารณะอื่นๆ ให้ครอบคลุมการใช้งานของคนพิการทุกประเภทและครอบคลุมสถานที่สาธารณะต่างๆ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าร่วมกับคนทั่วไปในสังคมได้ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทุกฝ่ายและทุกระดับควรเร่งดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการออกแบบเพื่อให้ทุกคนในสังคมสามารถใช้ร่วมกันได้ (Universal Designed) และเพื่อให้ทุกคนในสังคมสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่รัฐจัดทำขึ้นได้อย่างแท้จริง จึงควรให้คนพิการ ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ เด็กและผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความคิดและข้อเสนอแนะเพื่อการออกแบบ จัดสร้างและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ ด้วย นอกจากนี้ต้องประสานความร่วมมือภาคเอกชนในการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะในเขตพื้นที่บริการที่รับผิดชอบด้วย โดยอาจออกกฎหมายและมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมให้การปฏิบัติเป็นรูปธรรมเร็วขึ้น รวมทั้งสร้างแรงจูงใจในเรื่องของการลดหย่อนภาษีให้กับภาคเอกชนที่จัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากสถานการณ์ปัญหาการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าภาครัฐยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การจัดสรรงบประมาณด้านการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะยังไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้ และยังมีปัญหาเรื่องการทำงานซ้ำซ้อน และปัญหาการประสานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือคนพิการ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อทุกคนในสังคมเป็นรูปธรรมได้ ควรมีการดำเนินการดังนี้

3.1 จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยแยกเป็นยุทธศาสตร์หลักไม่รวมอยู่ในกลุ่มคนด้อยโอกาสต่างๆ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นั้น เน้นการพัฒนาคุณภาพคน โดยได้รวมคนพิการเข้าไว้ในกลุ่มคนด้อยโอกาส เช่น คนชราและคนยากจน ทำให้การดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไม่เด่นชัดในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประสบอยู่ รวมทั้งต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม ทั้งนี้ ต้องให้เครือข่ายองค์กรคนพิการเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งจะต้องสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณในการดำเนินการอย่างเพียงพอ

3.2 จัดทำแผนงบประมาณแผ่นดินเพื่อการดำเนินการจัดทำและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม เพื่อสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนพิการและคนในสังคม โดยกระจายงบประมาณให้ครอบคลุมทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

3.3 จัดทำโครงการรณรงค์ให้สถานประกอบการ หน่วยงานเอกชน ร่วมกันจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมภายในบริเวณที่รับผิดชอบ รวมทั้งปรับปรุงระบบภาษีให้เอื้อต่อสถานประกอบการ

และหน่วยงานเอกชนที่เข้าร่วมโครงการ เช่น มาตรการลดหย่อนภาษีรายได้มากขึ้น และสามารถนำค่าใช้จ่ายในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในสถานประกอบการมาลดหย่อนภาษีได้ เป็นต้น

3.4 สร้างความพร้อมของส่วนราชการท้องถิ่นในการถ่ายโอนภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ ได้แก่ ทางเดินเท้า ทางลาด ห้องน้ำสาธารณะ และให้อำนาจในการควบคุมดูแลสถาปัตยกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น ดังนั้น รัฐจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้หน่วยงานที่รับการถ่ายโอนอำนาจ โดยต้องกำหนดขอบเขตงาน อำนาจหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้านต่างๆ สร้างความตระหนักและให้ความรู้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับความจำเป็นในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนต้องมีการตรวจสอบขั้นตอนและเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ภาครัฐต้องเข้าไปดูแลอย่างใกล้ชิด รวมทั้งจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ ในชุมชนด้วย โดยอาจสนับสนุนให้บางท้องถิ่นจัดทำโครงการเพื่อจัดทำและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมเป็นโครงการนำร่องที่เป็นตัวอย่างแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ

3.5 รมรณรงค์การปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องให้สังคมไทย โดยให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงความเสมอภาคแห่งโอกาสและสิทธิมนุษยชนให้คนพิการแทนความเมตตาสงสาร โดยสร้างกิจกรรมทางสังคมให้คนทั่วไปและคนพิการได้ทำกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ

3.6 สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรคนพิการประเภทต่างๆ และส่งเสริมให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยส่วนท้องถิ่นให้คนพิการในท้องถิ่นเป็นผู้นำและร่วมกันผลักดันให้องค์กรปกครองท้องถิ่นจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมภายในบริเวณที่รับผิดชอบ ทั้งนี้อาจร่วมมือกับหน่วยงานเอกชนต่างๆ

3.7 จัดให้มีหน่วยงานตรวจสอบและประเมินผลการจัดทำและปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมของหน่วยงานภาครัฐระดับต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคม ให้เหมาะสมกับบริบทของสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมของสังคมในแต่ละท้องถิ่น

3.8 ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมและมัณฑนศิลป์บรรจุเนื้อหาการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและคนในสังคมไว้ในหลักสูตร เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถด้านการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะเพื่อให้ทุกคนในสังคมสามารถใช้งานร่วมกันได้ (Universal Designed) ออกมารับใช้สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2544) ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยคนพิการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

_____. (2549) รายงานวิจัย เรื่อง “สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอกพิมพ์ไทจำกัด.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2544) ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยคนพิการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานปลัดกระทรวง. (2541) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กำธร กุลชล และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. (2548) แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนายุส ธนธิตี. (2549) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Maslow, A.H. (1970) **Motivation and personality**. (2nd ed). New York : Harper & How.

United Nations. (2003a) **Universal declaration of human rights**. (Online) Available : <http://www.un.org>. (April 26, 2003).

United Nations. (2003b) **Human rights and disability**. (Online) Available : <http://www.un.org>. (April 26, 2003).